

Ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als monument van de gevels en bedaking van het oude deel van het gemeentehuis in Kalmthout

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 3°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.7;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument werd onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- het voorlopig opheffingsbesluit werd getekend op 8 februari 2024 en werd bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt op 19 februari 2024;
- de gemeente Kalmthout organiseerde een openbaar onderzoek van 11 maart 2024 tot en met 9 april 2024;

De behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De gevels en bedaking van het oude deel van het gemeentehuis in Kalmthout werden op 9 juni 1998 beschermd als monument bij ministerieel besluit, omwille van de historische waarde. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 14 oktober 1998.

Het algemeen belang gevormd door de erfgoedwaarden wordt in het beschermingsbesluit als volgt omschreven:

- de historische waarde:
Het gemeentehuis van 1863 is één van de typische gemeentehuizen die rond het midden van de 19de eeuw naar ontwerp van provinciaal architect E. Gife in neoclassicistische stijl werd opgetrokken en waarvan een aantal reeds verdwenen zijn.

Het gemeentehuis van Kalmthout werd in 1898 uitgebreid (aan de oostzijde) en onderging grondige herstellingswerken eind jaren 1950 als gevolg van oorlogsschade. Ingrijpender was de verbouwing van 1988 waarbij het gemeentehuis aan de achterzijde uitgebreid werd met een groot volume van twee bouwlagen (raadzaal), en verbonden werd met een aanpalende nieuwbouw. Voor deze nieuwbouw werd het schoolgebouw uit hetzelfde bouwjaar als het oude gemeentehuis gesloopt. Bovendien werd het interieur van het gemeentehuis toen ingrijpend gerenoveerd en werd zowel het schrijnwerk als het de gevelbepoezeling vernieuwd naar hedendaags model. Na de eeuwwisseling volgde nog de vervanging van de twee oorspronkelijke, gevandaliseerde leeuwen sculpturen aan weerszijden van de ingang door kopieën. Anno 2023 is aan de oostzijde een grootschalige, aanpalende nieuwbouw gepland en vergund.

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde.

De evaluatie van het beschermde bestand in Vlaanderen is gebaseerd op:

- de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgroederen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen;
- de vijf selectiecriteria die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:
 - 1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;
 - 2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;
 - 3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;
 - 4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;
 - 5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

Volgens de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden zijn de historische en architecturale waarde relevant voor de beschermde gevels en bedaking van het oude deel van het gemeentehuis in Kalmthout.

De evaluatie van de erfgoedwaarde van het als monument beschermde goed gevels en bedaking van het oude deel van het gemeentehuis in Kalmthout, op basis van de decretaal bepaalde erfgoedwaarden en de huidige criteria voor bescherming is als volgt:

1° zeldzaamheid: er werden in de provincie Antwerpen, en meer algemeen in Vlaanderen tijdens de 19de eeuw heel wat neoclassicistische gemeentehuizen gebouwd naar ontwerp van provinciale architecten. Vaak zijn deze qua gebouwentype en vormgeving heel vergelijkbaar. Ondanks het verdwijnen van een aantal van deze gemeentehuizen blijft dit anno 2023 een goed bewaard en voldoende beschermd erfgoedtype. Zo zijn er naast het gemeentehuis van Kalmthout in Antwerpen nog vijf beschermde gemeentehuizen van provinciaal architect Eugène Gife (1819-1890) waaronder het heel gelijkaardige gemeentehuis van Pulderbos. Op basis van het criterium zeldzaamheid is de erfgoedwaarde (architecturale en historische waarde) dus eerder laag.

2° representativiteit: het gemeentehuis van Kalmthout is een typerend, representatief voorbeeld van een 19de-eeuws neoclassicistisch gemeentehuis in de provincie Antwerpen, ontworpen door een provinciaal architect. Op basis van het criterium representativiteit is de erfgoedwaarde (architecturale en historische waarde) dus eerder hoog. Dit geldt echter evenzeer voor andere beschermde gemeentehuizen in de omgeving zoals die van Pulderbos, Ruisbroek, Baarle-Hertog en Wuustwezel, die veel hoger scoren op andere erfgoedcriteria dan het gemeentehuis van Kalmthout.

3° ensemble: door de ingrijpende verbouwing van het interieur eind jaren 1980 is de ensemblewaarde van het gemeentehuis in Kalmthout nog vrij beperkt. In de motivering van de bescherming van het gemeentehuis van Kalmthout werd gesteld dat alle bewaarde gemeentehuizen uit het midden van de 19de eeuw bescherming verdienden, ook de minder goed bewaarde, omdat er al zo veel verdwenen waren. Dat het gemeentehuis van Kalmthout minder goed bewaard was, werd ook bij de bescherming in 1998 al geopperd. Om die reden werd de bescherming beperkt tot de gevels en het dak van een deel van het gebouw. Op basis van het criterium ensemblewaarde is de erfgoedwaarde (architecturale waarde) dus laag.

4° herkenbaarheid: het gemeentehuis van Kalmthout heeft de voorbije 125 jaar sterk aan herkenbaarheid ingeboet door verbouwingen, in het bijzonder door:

- de toevoeging in de loop van de twintigste eeuw van vensters in de vrij gesloten, westelijke zijgevel;
- de verbouwing uit 1988 met een grote aanbouw aan de noordzijde, nieuw schrijnwerk dat niet naar historisch model is uitgevoerd (qua houtsoort, profiel en vormgeving), een grove gevelbeploistering (waardoor de historische materialiteit en detaillering van de gevel niet langer afleesbaar is) en een ingrijpende verbouwing van het interieur;
- de vervanging rond 2001 van de twee leeuwen sculpturen door slechts benaderende reproducties die zowel naar modellering als afwerking de vergelijking met de originele betonnen exemplaren niet doorstaan.

Op basis van het criterium herkenbaarheid is de erfgoedwaarde (architecturale waarde) laag in vergelijking met de beschermde gemeentehuizen van Pulderbos, Ruisbroek, Baarle-Hertog en Wuustwezel.

5° context: de context van het gemeentehuis bevat inderdaad nog enkele elementen met erfgoedwaarde, waaronder de als monument beschermde pastorie en de neogotische parochiekerk die ontworpen werd door provinciearchitect Louis Gife. De ingrijpende verbouwing (sloop) van de voormalige school ten oosten van het gemeentehuis in 1988 betekende echter al een sterke aantasting van de contextwaarde omdat deze school dateerde uit dezelfde periode als het gemeentehuis. Aan de overzijde van de straat Kerkeneind ging de karakteriserende verspreide bebouwing van dorpswoningen uit de tweede helft van de 19de eeuw en de 20ste eeuw deels verloren door de bouw van grootschalige meergezinswoningen op nummer 16-24. Op basis van het criterium context is de erfgoedwaarde (architecturale waarde) laag in vergelijking met de beschermde gemeentehuizen van Pulderbos (gelegen in het beschermd cultuurhistorisch landschap "Dorpskern Pulderbos"), Ruisbroek, Baarle-Hertog en Wuustwezel (gelegen in het beschermd dorpsgezicht "Dorpskern Wuustwezel").

De conclusie is dat het gemeentehuis van Kalmthout op basis van de criteria ensemble, herkenbaarheid en context een lagere erfgoedwaarde heeft dan vergelijkbaar beschermd erfgoed. Die erfgoedwaarde was al lager op moment van bescherming in 1998 en is sindsdien verder aangetast, onder andere door het verdwijnen van de oorspronkelijke leeuwensculpturen. De opheffing van deze bescherming zal niet leiden tot een betekenisvol hiaat in het bestand van beschermd erfgoed in Vlaanderen gezien de aanwezigheid van vergelijkbaar beschermd erfgoed.

Op basis van deze evaluatie blijkt dat er sprake is van een wijzigende context of situatie waarbij de erfgoedwaarden onvoldoende zijn voor een bescherming van de gevels en bedaking van het oude deel van het gemeentehuis in Kalmthout als monument. De vrijwaring van de erfgoedwaarden is niet langer vereist omwille van het algemeen belang.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het ministerieel besluit van 9 juni 1998 houdende de bescherming als monument, stads- en dorpsgezicht van onder meer de gevels en bedaking van het oude deel van het voormalig gemeentehuis van Kalmthout, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 14 oktober 1998, wordt definitief gedeeltelijk opgeheven.

Art. 2. Het beschermde goed gevels en bedaking van het oude deel van het gemeentehuis van Kalmthout, Kerkeneind 13 in Kalmthout, waarvan de bescherming definitief wordt opgeheven, bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Kalmthout, eerste afdeling, sectie G, perceelnummer 413D (deel).

Het plan met de aflijning is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming definitief wordt opgeheven, wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 3. In artikel 1 van het ministerieel besluit van 9 juni 1998 houdende bescherming als monument, stads- en dorpsgezicht van onder meer de gevels en bedaking van het oude deel van het voormalig gemeentehuis, wordt de zinsnede: "Wegens zijn historische waarde: - als monument: gevels en bedaking van het oude deel van het voormalig gemeentehuis, gelegen te Kalmthout, Kerkeneind 13: bekend ten kadaster: Kalmthout, 1e afdeling, sectie G, perceelnummer 413DDEEL." opgeheven.

Art. 4. In artikel 2 van hetzelfde besluit van 9 juni 1998 wordt het eerste lid opgeheven.

Brussel, 12/06/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-06-12 22:11:01 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE